

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V sredo 14. julia (sređoletna) 1852.

List 56.

Slavec.

Kam si došel, oj, pevčik naš premili!
Ki nam tak mično si in tak unéto
Prepeval noč in dan vse mlado leto?
Kam glasi tvoji, kam so se zgubili?

O, s koliko nas radostjo polnili!
Kak nam sercé blo umiljenja navzeto,
Ko v njih vse plamočutje razodeto
Serca smo tvojga nježniga čutili!

Še slajši je, Koseski, Tvoje petje!
O, kak nas mikalo, naduševalo,
Ko jel naš jezik je poganjat' cvetje!

Oh! li zakaj potihnilo, zastálo?
Alj poješ, slavec, le na mladoletje?
De bi vernilo se, ne več nehálo!

Rodoljubski.

Pravila kmetovavcam zastran barometra in vremenskiga prerokovanja.

(Dalje.)

Če kmetovavec vremenika nima, je treba, da se saj soznani s tistimi znamenji, po katerih narava napoveduje spremine vremena. Nar bolj zvedeni o tem so taki ljudje, ki imajo z živino opraviti in večji del svojiga življenja pod milim nebam preživijo, kakor pastirji, lovci, gojzdarji itd. Ti ljudje poznajo premembe zraka na živalih in imajo časa in priložnosti dovelj paziti na vreme. Zato so njih dolgoletne skušnje o tem zelo veljavne.

Nar gotovši vremenske znamenja te baže so:

Če je živina zjutraj posebno požrešna, je to znamenje, da bo še tisti dan dež ali grom; tudi je znamenje dežja, če se ovce zelo terkajo. — Skačejo ovce veselo, ko se zjutraj na pašo ženejo, bo lepo vreme, čeravno je še oblačno. — Če muhe živino zelo nadležjejo, in če pastarice ali pliske (Bachstelzen) okoli čede tekajo, bo kmalo dež ali grom. — Če kozel zelo smerdi, bo kmalo dež, ravno tako, če bolhe psé zelo jedó, da se nenavadno praskajo. — Če lastovke niski letajo, bo dež, ker se muhe pred dežjem bolj proti tlam podajajo. — Če gré domača kuretina ob dežji pod streho, je znamenje, da ne bo dolgo deževalo, — ostane pa na dežji, bo deževalo dolgo. — Če pav ali petelin zjutraj ali zvečer pridno pójeta, bo dež. — Dež bo, če veliko polzev prileze na dan; če mravlje v velicah rajdah semtertje lazijo in so posebno pridne; če kert zjutraj ali zvečer zelo rije; če zelene žabe (regavice) začno regljati, posebno jeseni in spomladi; če se

semtertje dežni červi prikažejo. — Če se krote in dežni mačaradi na večer pokažejo, smémo ponoči ali drugo jutro dežja pričakovati.

Na rastlinah in zeliših nimamo toliko gotovih znamenj. Če se deteljno perjice ali turšično perje skupej viha, če slak in marjetica svoje cvetiše zapreta, če iz gnojniš ali stariga drevja černe vodne gobe poganjajo, če hojevje zelo diši, bo kmalo dež.

Tudi bo kmalo dež, če se nam daljne gore, daljne cerkve ali druge daljne poslopja posebno blizo vidijo; gotovo znamenje dežja je tudi, če gnojniša in straniša (sekreti) zelo smerde.

Iz oblakov in megle se zamore tudi vreme naznanovati. Se vidijo rano (zjutraj) na jasnem nebu majhne meglice nakupičene in ni vetrovno, pride grom še tisti dan ali dež v nekterih dneh. Se vidi okoli sonca ali lune obroč ali kolobar in če ostanejo ti obroči dolgo, pride dež ali sneg, ali pa drugi dan grom. Če se sončni žarki zjutraj ali na večer vidijo, ali kakor pravimo, da sonce vodo pije, pride dež z vetram. Lepa enaka zarja zvečer obéta več lepih dni, — zarja zjutraj, zlasti če je bolj rumenkasta, pomeni dež še tisti dan. Je zarja zjutraj ali zvečer zelo rudeča in zelo razširjena po nebu, pomeni vihar. Rosí megla zjutraj, pomeni lepo vreme; vstaja megla kviško, pride grom v nekterih dnevih ali pa dež še tisti dan.

(Dalje sledi.)

O živinozdravniških rečeh.

Človek, ki na deželi živi, ima dokajkrat priložnost mnogo napčnega viditi, kadar živina zboli in jo konjederci ali drugi mojstri skazi „cajtajo“. Nič bolji kakor ti, so pa tudi tisti gospodarji, ki imajo kakošne stare živinozdravniške bukve, iz katerih so se zdraviteljske modrosti napili, ki ni piškoviga oreha vredna; zakaj če že stare bukve nič ne veljajo, ktere učé človeške bolezni ozdravljati, so veliko manj vredne stare živinozdravniške, ker tisto, kar so stare bukve o živinskih boleznih učile, je po skušnjah novih časov že večidel kot napčno zaverženo. Naši stari so imeli malo praviga umenja o natori in lastnostih bolezin, tedaj je tudi njih ozdravljanje malo veljalo.

Taka napčna misel iz starih časov — na priliko — je še dandanašnji zelo razširjena med ljudmi, ktere sim se te dni sopet prepričati priložnost imel. Povém jo gospodarjem v podúk in v svaritev, da ne dovolijo neumnost vganjati s svojo živino, kadar na to vižo zboli.

Kadar konja po čevih kolje in grize, je eno poglavitnih znamenj, da se pogostoma priprav-

lja scati, pa ne more. To vidši zaženó nevedni hlapci ali mazači berž hrup, da se je konju voda zaperla in da mu bo mehur počil, če se mu voda ne odpre. Sedaj počenjajo berž vse sorte neumnosti, stolčejo popra in hrena in ga vtakujejo ubogi živini v scalo (šrot), ali nekteri išejo celò po keršelu ali klešču, ktere nečedni vozniki sami na sebi redijo, da imajo domišljevano zdravilo berž pri rokah. Ko te dostikrat škodljive neumnosti počenjajo, pa zamudijo pravo pomoč.

Zapomnite si gospodarji! Če konja kolje ali grize, se večidel le zato scati pripravlja, ker se je kerč, ki kolje poglavitno le čeva, razširil do scavniga mehurja; konja po tem le tiši, da bi imel scati, čeravno je mehur prazen ali le malo napolnjen. Berž ko bo kerč ali koljika v čevih nehala, bo samo po sebi tudi nehala tišanje k scanju.

Na čeva tedaj se ima gledati pri ti bolezni, čeva se imajo ozdravljati, ne pa scavni mehur! So one ozdravljene, je konj ozdravljen; bo gnoj od njega šel, se bo brez vsiga družiga početja tudi vsal.

Je napadel kerč čeva po prehlajenji, postavite konja, v hlev, dergnite ga krepko po celim životu s slamo, da se spotí, in odenite ga s kocam: vidili boste, da bo že samo to dostikrat pomagalo, zlasti, če se mu še gorke kamilčne vode v gobec vlije.

So čeva nabasane gnoja, je pervo, da se strebijo s pooljeno roko, s katero se vritnik seže, ali z brizglo (klištiro), s katero se mu osoljena voda ali žajfnica v ritnik brizglja; noter naj se mu pa daje čistiga laškiga ali lanéniga olja, po maslicu na enkrat.

Če žila naglo bije (60—70—80krat ali še večkrat v 1 minuti), naj se mu berž izpusti 8 ali 10 funtov kervi. Kakor bi odrezal, bo jenjala dostikrat po tem vsa bolezin.

Nedolžno scalo in scavni mehur pa pusti pri miru. Ko boš skozi ritnik v čevo segel, boš že čutil, da ni napet; in če bi se redkokterikrat primerilo, da je napet, pritisni na-nj skozi čevo, kjer ináš roko, da ga sprazneš.

Pri ti priliki tudi naznanim, kaj se je unidan v Prestraniku primerilo. Neki kmet pripelje svojiga scer zdraviga in močniga vòla k ondašnjimu živinozdravniku: naj ga ogleda; včeraj je bil še popolnoma zdrav, danes se pa neprenehoma napenja, pa ne gré celò nič od njega. Zdravnik seže s pooljeno roko v ritnik in potegne poldrugi sežinj dolgo, mehko, z gnojem napolnjeno tanjko čevo iz njega! Zdravnik vmije najdeno čevo in vidi, da je bilo suho prešičje čevo, ki ga je vòl s pičo vred kadaj požerl.

Mahoma je bil vol zdrav.

H—r.

Zbor kmetijske in obertnijske družbe v Ljubljani 1. julia.

(Dalje.)

Gosp. dr. Strupi je govoril o nasajenju murvinih dreves poleg železnice, in rekel, da bi bila kmetijska družba v stanu, tako nasajenje murviniga germovja z drevesi podpirati, kterih ima dokaj na svojim vertu; poleg ceste h kolodvoru bi bili pa jag-njedi pripravni, kterih čez 4 sežnje visocih ima družba več kot 800.

Svitli nadvojvoda so o tem razodeli, da tudi na Štajarskim se poleg železnice sadno in murvino drevje na-

saja, in da je vlada to delo gosp. prof. Hlubek-u izročila, s kterim bi se bilo o tem pogovoriti, kako naj bi se ta reč tudi na Krajskim sprožila.

Po dokončanih kmetijskih pomenkih je gosp. Anton Samasa besedo povzel in odkritoserčno razložil sedanja stan obertnijske družbe, ktero je samostojno, od kar je zbor v Gradcu sklenil, da imajo vse poprejšne podružnice samostojne biti in se ločiti iz zveze. Naše obertnijsko društvo ni te ločitve nikdar želelo — je rekel gosp. govornik — ker zedinjena moč več zamore storiti, kot razklana, vunder ker se ločitev je zgodila, bomo skušali po svoji slabi moči saj risarsko šolo za rokodelce tako dolgo ohraniti, dokler se osnuje nova nedeljska šola na deržavne stroške. Scer bi bilo pa potreba — je sklenil g. govornik, se zahvaleč svitlimu nadvojvodu kot začetniku društva — da bi se postave obertnijskih družb prenaledile in obnovile. Svitli nadvojvoda so na to odgovorili: da Graško obertnijsko društvo ravno postave predeluje, in berž ko bojo veljavno dodelane, nam jih bojo poslali; — risarska šola naj se kakor dolgo je moč ohrani, ker je rokodelstvu zlo koristna. Zastran obertnijskih razstav, ktere je nekdej tudi obertnijsko notranje- in zgornjeaustrijsko društvo v Gradcu, Celovcu, Ljubljani in Lincu napravilo, so gosp. nadvojvoda ponovili, kar so že v letu 1843 rekli: da posebno Terst je pravo mesto, kjer naj bi bila stanovitna razstava obertnijskiga in rokodelskiga blaga celiga cesarstva, da ga popotni, ki pride iz ptujih dežel, berž vidi in zvé, kje in po čim se dobiva. Če bi se v Terstu taka razstava napravila in bi jim fabrikanti, obertniki in rokodelci izglede (muštre) svojiga blaga pošiljali, bi bila taka razstava gotov dobiček domačimu obertnijsstvu.

(Konec sledí).

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verne.

1. pismo.

Dragi prijatelj!

6. rožnika 1847.

Še le letos mi je bilo mogoče, kar sim že dolgo dolgo želel, namreč viditi „lepo deželo, ki jo Apenin deli in morje obdaja in planine“, ali kakor slavni laški pesnik Petrarka poje:

— — — — — il bel paese
Ch' Apennin parte e 'l mar circonda e l'Alpe.

Kar sim od 5. rožnika do 11. veliciga serpana po ti na vse strani imenitni deželi vidil in občutil, Ti bom v pismicah na znanje dajal po domače, kakor prijatelj prijatlu piše.

5. rožnika ob 10. zvečer sim odrinil na parobrodu, kterimu „Dalmata“ pravijo, iz Tersta v Benetke, kamor sim drugi dan ob sedmih zjutraj došel.

Benetk Ti ne bom popisoval, ker se nadjam, de jih boš sam ogledat prišel. Resnično boš vesel viditi nekdanjo „kraljico jadranskiga morja“, ktera, desiravno več ne kraljuje, zmiram še veličansko sred vode stoji, de se človek čudi nad prederznostjo tistih, ki so se prvi umislili na vodo tako mesto postaviti. Skoraj bi verjel, de niso bili iz tega sveta, ki so tako veličansko stavbo pričeli, kar tudi latinski pesnik pravi:

»Viderat Hadriaticis Venetam Neptunus in undis
Stare Urbem, et toto ponere jura mari:
Nunc mihi Tarpejas, quantum vis, Jupiter, arces
Objice, et illa tui moenia Martis, ait.
Si pelago Tiberim praefers, Urbem aspice utramque,
Illam homines dices, hanc posuisse Deos.«

Čudil se boš tù viditi posebno veliko krasnih cerkev in poslopij, kakor krasno bogato cerkev sv. Marka,